

на основу премеравања дужине костура односно дужине поменутих костију треба у сваком поједином случају узети у обзир могућности индивидуалних својстава и утицаја разних хроничних дегенеративних и запаљивих промена на развој костура у целини или појединих делова костура односно појединих костију.

Одређивање животног доба особе на основу припадајућег костура може се вршити помоћу бројних особина и својстава кости, као и помоћу бројних метода. Међу ове спадају: развој и раст костију, окоштавање костију, развој млечних зуба, замењивање млечних зуба сталним зубима, ницање и развој сталних зуба, окоштавање шавова лобање, срашћивање окрајака (епифиза) и средине (дијафиза) дугих костију, регресивне промене на костима и многи други чиниоци. При овом утврђивању могу се применити многи методи, а међу њима су најважнији, нарочито ако је реч о претраживањима на костима живих, рендгенолошка претраживања, али и друга (спектрална итд.).

На крају монографије налази се и списак литературе који садржи 310 наслова од 385 аутора у временском раздољу од преко четрнаест деценија. Најстарије из 1831. год.: V. Orfila et L. Lesueur, *Traité des exhumations juridiques* etc. Paris (Bechet), Bd. II, а најновији: Schmitt, H. P., und K. Saturnus, *Beiträge zur forensischen Osteologie, III. Zur Frage der Bestimmung des Individualalters an Hand der Dicke der Schädelkalotte*. Z. Rechtsmedizin 72, 40, 1973.

Као закључак: монографија Д. Бројла садржи обиље чињеница, статистичких података и метода више од 300 аутора за последњих четрнаест деценија о проблему идентификације костура. Цео материјал аутор је исцрпно, зналачки и критички обрадио, тако да ова монографија представља неопходан приручник за судске медецинаре, патологе, анатоме, антропологе и палеонтологе, али и за истражне органе и правнике уопште.

Др Момчило Василић

Jean F. Heim: LA RÉPARATION DE LA CHOSE DÉFECTUEUSE DANS LA VENTE AU DÉTAIL, Lausanne, 1972, p. 126.

Студија доктора Жана Ф. Хајма (Jean F. Heim-а) изашла је из штампе у Лозани пре две године под насловом „Оправка ствари са недостатком код продаје на мало”. Мада се са малим закашњењем приступа њеном приказивању чини се да оно има свог оправдања. Студија је утолито значајна што аутор у њој предлаже нова решења у погледу измена одређених одредби швајцарског Законика о облигацијама, а она се тичу одговорности продавца и произвођача (фабриканта) за недостатке ствари код уговора о продаји на мало.

Запажајући да данас продајом доминирају атхезиони уговори који потискују аутономију воље странака у области уговорања, аутор указује на то да је при таквом стању ствари однос снага код уговора о продаји, нарочито индустријских производа, у односу на протекла времена, битно промењен. У савременом промету индустријских производа купац је стављен у видно неповољан положај према трговинској организацији која продаје туђе производе. Аутор налази да су се правила која садржи одредба члана 199. швајцарског Законика о облигацијама показала као неповољна да заштите купца од „лукавости” продавца. Обрнуто, Законик иде на руку продавцу, јер му пружа могућност да ограничи или искључи своју одговорност за недостатке ствари путем такозваних „општих услова”. Поред тога, аутор указује на чињеницу да одсуство законског регулисана одговорности произвођача (фабриканта) још више отежава положај купца у продајном односу. Будући да швајцарско право није посебно регулисало одговорност произвођача за недостатке његових производа крајњем

купцу, то се у пракси обично на њега примењују правила о одговорности која важе за продавца и то путем аналогije. Аналогна примена правила о одговорности продавца за недостатке ствари правда се сродношћу обавеза продавца и произвођача и заједничким циљем који се тиме постиже.

У својој студији аутор указује и на то да ни положај продавца (трговинске организације) није најповољнији у односу на произвођача (фабриканта). Пошто трговац нема довољно стручног знања из области технике и технологије, нити је у могућности да сам провери квалитет производа који набавља, њему једино остаје да се ослани на поверење које има према свом снабдевачу. Са друге стране, он се користи таквом ситуацијом па се од купца брани ограничењем или искључењем своје одговорности за недостатке на продатој ствари. Он то постиже на тај начин што купца уплућује, кад му се овај обрати, на произвођача. Пошто по слову закона произвођач није обавезан према крајњем купцу да одговара за недостатке својих производа, то се његова одговорност у пракси подвргава или правилима о одговорности продавца предвиђене законом или обичајима који владају у области промета. А обичај је свео одговорност произвођача само на обвезу отклањања недостатака који се покажу у одређеном року након преласка ризика.

Имајући све ово у виду аутор је приступио анализи правног режима одговорности продавца и произвођача за недостатке ствари у свом праву, па је покушао да пружи нова решења у погледу одговорности за недостатке при продаји на мало. Да би у својој намери успео, аутор је проучио три основна питања: питање законске одговорности продавца у недостатку било какве уговорне клаузуле о својој обавези за случај продаје ствари са недостатком; питање значаја и садржине клаузуле код уговора о продаји којом се продавац ангажује да купцу отклони евентуалне недостатке на ствари, и питање гаранције произвођача (фабриканта) када није непосредно страна у уговору о продаји. Разматрајући постављена питања аутор је дао своје опште закључке о њима и понудио предлоге у погледу измена правног режима одговорности за недостатке ствари код уговора о продаји у швајцарском облигационом праву.

Међу значајнијим предлозима које је аутор понудио у својој студији треба истаћи следеће.

Када је продавац обећао купцу оправку ствари, треба сматрати да се тиме није ослободио својих обвеза по основу општих правила о одговорности за недостатке ствари, осим ако их је изрично искључио или су оне постале застареле. Треба узети да уговорна клаузула о оправци ствари само обвезује купца да пружи прилику продавцу да уклони недостатке пре него што прибегне санкцијама из правила о законској одговорности продавца. Уговорна клаузула која садржи обећање продавца да бесплатно оправи ствар треба да садржи и гарантни рок. Овај се рок има сматрати роком за откривање недостатака и истицање приговора. Ако је он краћи од законског рока застарелости, има места да се претпостави да станке нису хтеле да скрате законски рок застарелости.

Што се тиче произвођача (фабриканта), ако своје производе пласира на тржиште посредством искључивог продавца који је продаје под „фирмом“ произвођача, тада фабрикант треба да одговара крајњем купцу и у одсуству кривце за стварну штету коју је овај претрпео због недостатка који се може приписати фабриканту или његовом трговинском заступнику. Међутим, фабрикант ће бити дужан да обештети прибавиоца за сваку штету ако не успе да докаже да му се она не може да припише у кривицу. Своју одговорност произвођач не може ни да ограничи ни да искључи, а одговорност искључивог продавца је субсидијерна произвођачкој одговорности.

Решења која аутор предлаже у погледу измена правног режима одговорности продавца и произвођача за недостатке ствари код уговора о продаји на мало имају за циљ да укажу на потребу да се законским

путем регулише одговорност произвођача (фабриканта) за недостатке његових производа, нарочито када их пласира на тржиште под својим „именом“ а посредством искључивог продавца. Систем одговорности који предлаже аутор има ту предност да пружа већу заштиту купца у доба када се аутономија воље странака све више ограничава путем „општих услова“ и када су предмети које он купује све сложенији по свом саставу и све скупљи.

Законским регулисањем одговорности произвођача за недостатке на ствари које он производи постигла би се ефикаснија заштита купца, а да се тиме не дира у обвезе странака које проистичу из уговора о продаји.

С обзиром на чињеницу да у многим западним земљама одговорност произвођача за недостатке ствари које он производи, нарочито за неисправно функционисање техничке робе, није посебно регулисана, предлог аутора да се она законским путем посебно регулише вредан је и пажње и одобравања. Циљ приказа је био да укаже на важност питања која су обухваћена студијом и на предлоге које је аутор понудио у погледу измене правног режима одговорности за недостатке у швајцарском облигационом праву, а који су са становишта правне доктрине изузетно значајни.

Луција Спировић-Јовановић